

Sygn. akt I ACa 1437/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Dorota Markiewicz (spr.)

Sędzia SA Bogdan Świerczakowski

Sędzia SO (del.) Ada Sędrowska

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. G., N. M. i P. P.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezydenta(...) W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 28 czerwca 2010 r.

sygn. akt I C 997/08

1. **zmienia zaskarżony wyrok w punktach: pierwszym, drugim i trzecim w części w ten sposób, że:**

a/ kwoty po 1.810.125 zł (jeden milion osiemset dziewięć tysięcy sto dwadzieścia pięć złotych) zasądzone na rzecz M. G. i N. M. obniża do kwot po 1.666.550 zł (jeden milion sześćset sześćdziesiąt sześć tysięcy pięćset pięćdziesiąt złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28 czerwca 2010 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo o zapłatę kwot po 143.575 zł (sto czterdzieści trzy tysiące pięćset siedemdziesiąt pięć złotych) na rzecz każdej z nich wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 grudnia 2008 r. do dnia zapłaty oraz o zapłatę odsetek ustawowych od kwot po 1.666.550 zł (jeden milion sześćset sześćdziesiąt sześć tysięcy pięćset pięćdziesiąt złotych) za okres od dnia 2 grudnia 2008 r. do dnia 27 czerwca 2010 r.,

b/ kwotę 3.620.250 zł (trzy miliony sześćset dwadzieścia tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych) zasądzoną na rzecz P. P. obniża do kwoty 3.333.100 zł (trzy miliony trzysta trzydzieści trzy tysiące sto złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28 czerwca 2010 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo o zapłatę kwoty 287.150 zł (dwieście osiemdziesiąt siedem tysięcy sto pięćdziesiąt złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 grudnia 2008 r. do dnia zapłaty oraz o zapłatę odsetek ustawowych od kwoty 3.333.100 zł (trzy miliony trzysta trzydzieści trzy tysiące sto złotych) za okres od dnia 2 grudnia 2008 r. do dnia 27 czerwca 2010 r.;

2. oddala apelację w pozostałej części;

3. zasądza od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta (...) W. na rzecz M. G. i N. M. kwoty po 250 zł (dwieście pięćdziesiąt złotych), a na rzecz P. P. kwotę 500 zł (pięćset złotych) tytułem zwrotu kosztów wynagrodzenia biegłego w postępowaniu apelacyjnym;

4. zasądza od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta (...) W. na rzecz M. G. i N. M. kwoty po 6.350 zł (sześć tysięcy trzysta pięćdziesiąt złotych) i na rzecz P. P. kwotę 102.700 zł (sto dwa tysiące siedemset złotych) – tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego;

5. nakazuje pobrać od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta (...) W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Warszawie kwotę 1.186,78 zł (jeden tysiąc sto osiemdziesiąt sześć złotych siedemdziesiąt osiem groszy) tytułem kosztów wynagrodzenia biegłego.

Sygn. akt I ACa 1437/12

UZASADNIENIE

Powodowie: M. G., N. M. i P. P. wnosili o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta(...) W. na rzecz powódek kwot po 5.030.392,50 zł i na rzecz powoda kwoty 10.060.785 zł z ustawowymi odsetkami od 22 października 2008 r. tytułem odszkodowania za szkodę, jakiej doznali na skutek wydania z naruszeniem prawa decyzji o sprzedaży lokali położonych na nieruchomości przy ul. (...) w W., która to nieruchomość objęta była działaniem dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...)

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 28 czerwca 2010 r. Sąd Okręgowy w Warszawie

– zasądził od pozwanego na rzecz:

1. M. G. kwotę 1.810.125 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 2 grudnia 2008 r.,

2. N. M. kwotę 1.810.125 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 2 grudnia 2008 r.,

3. P. P. kwotę 3.620.250 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 2 grudnia 2008 r.,

4. oddalił powództwo w pozostałej części,

5. nakazał pobrać z zasądzonych na rzecz powodów roszczenia na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Warszawie) tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu od M. G. kwotę 64.000 zł, od N. M. kwotę 60.000 zł i od P. P. kwotę 58.000 zł,

6. zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że właścicielem nieruchomości położonej w W. przy ul. (...) był T. W.. Nieruchomość była objęta działaniem dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze(...) T. W. w dniu 9 września 1947 r. złożył w trybie art. 7 dekretu wniosek o przyznanie prawa własności czasowej, a w dniu 22 września 1948 r. zawarł z L. M., B. M. i T. M. umowę sprzedaży tej nieruchomości wraz z częściami składowymi oraz z prawami, w tym z prawami wynikającymi z powołanego dekretu. Orzeczeniem z dnia 29 marca 1950 r. Prezydent(...) W. odmówił T. W. prawa własności czasowej do gruntu, stwierdzając jednocześnie, że wszystkie budynki znajdujące się na nieruchomości przeszły na własność gminy(...) W.. Decyzją z dnia 29 lipca 1950 r. Minister Budownictwa, rozstrzygając o odwołaniu T. W. od orzeczenia z dnia 29 marca 1950 r., orzeczenie to utrzymał w mocy.

W latach 1974 – 1989 lokale znajdujące się w budynku posadowionym na tej nieruchomości, wraz z prawami do gruntu i części wspólnych budynku, zostały sprzedane najemcom tych lokali.

Powodowie są następcami prawnymi, pod tytułem ogólnym i szczególnym, L. M., B. M. i T. M..

Na skutek wniosku uprawnionych, Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i (...) Miast decyzją z dnia 22 lutego 1999 r. stwierdził, że decyzja Ministra Budownictwa z dnia 29 lipca 1950 r. w określonej w aktach notarialnych częściach dotyczących sprzedanych lokali oznaczonych numerami(...) w budynku przy ul. (...) oraz udziałach przypadających właścicielom tych lokali w części budynku i jego urządzeniach, które służą do wspólnego użytku ogółu mieszkańców, a także gruntu oddanego w użytkowanie wieczyste nabywcom tych lokali, została wydana z naruszeniem prawa, a w pozostałej części stwierdził jej nieważność. W wyniku ponownego rozpatrzenia sprawy, na wniosek zarządu wspólnoty mieszkaniowej, decyzją z dnia 26 lipca 1999 r. Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast utrzymał w mocy decyzję z dnia 22 lutego 1999 r.

Nieruchomość przy ul. (...) składa się obecnie z działek gruntu oznaczonych: nr (...) stanowiącej własność Skarbu Państwa oraz nr (...) stanowiących własność (...) W.. Rozstrzygając o wniosku poprzednika prawnego powoda D. P. z dnia 20 kwietnia 2001 r. o stwierdzenie nieważności orzeczenia administracyjnego Prezydenta(...) W. z dnia 29 marca 1950 r., Samorządowe Kolegium Odwoławcze decyzją z 10 kwietnia 2001r.:

1. w zakresie części skomunalizowanej działki nr (...), stwierdziło nieważność tego orzeczenia jako wydanego z rażącym naruszeniem prawa,
2. w zakresie części skomunalizowanej działki nr (...) (zabudowanej) stwierdziło nieważność tego orzeczenia jako wydanego z rażącym naruszeniem prawa w zakresie niewskazanym w decyzji Prezesa Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast z dnia 26 lipca 1999 r. jako wydanej z naruszeniem prawa,
3. co do działki nr (...) stwierdziło swoją niewłaściwość, przekazując w tym zakresie wniosek Prezesowi Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast.

W dniach: 13 lutego, 13 czerwca i 1 października 2008 r. powodowie uzyskali decyzje Samorządowego Kolegium Odwoławczego stwierdzające, że decyzje o sprzedaży poszczególnych lokali z budynku przy ul. (...) w W. zostały wydane z naruszeniem prawa, jednakże nie stwierdzono ich nieważności z powodu wywołania nieodwracalnych skutków prawnych.

Decyzją z dnia 25 września 2008 r. Prezydent (...) W. po rozpatrzeniu wniosku z dnia 9 września 1947 r. złożonego przez T. W. o przyznanie prawa własności czasowej, ustanowił prawo użytkowania wieczystego do zabudowanego gruntu o powierzchni 322 m⁽²⁾, w udziale wynoszącym 0,3900, położonego w W., przy ul. (...), opisanego w ewidencji gruntów jako działka (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...), na rzecz Z. P. w udziale wynoszącym 0,0975 części gruntu, M. G. w udziale wynoszącym 0,0975 części gruntu, P. P. w udziale 0,0975 i M. M. w udziale 0,0975. Prezydent(...) W. odmówił tym osobom ustanowienia prawa użytkowania wieczystego w odniesieniu do oddanego w użytkowanie wieczyste wraz ze sprzedażą lokali nr(...) udziału 0,6100 części gruntu, stanowiącego działkę ewidencyjną (...) o powierzchni 322 m⁽²⁾, a zatem w takim zakresie, w jakim (...) W. nie było już właścicielem budynku oraz gruntu. Powodowie stali się więc współużytkownikami wieczystymi, w zakresie, w jakim prawo to nie zostało już ustanowione na rzecz osób trzecich. Prowadziło to, w ocenie Sądu Okręgowego, do wniosku, że gdyby nie zaistniały w obrocie prawnym wskazywane przez powodów decyzje o sprzedaży lokali, nie doszłoby do sprzedaży tych lokali i zostałyby one objęte decyzją ustanawiającą na rzecz powodów użytkowanie wieczyste wraz z prawami związanymi. Gdyby zapadła decyzja zgodna z prawem, Skarb Państwa nie stałby się właścicielem budynku, nie doszłoby do wyodrębnienia samodzielnych lokali mieszkalnych i ich sprzedaży na rzecz najemców. Jak stwierdził Sąd Okręgowy, zachodził tu związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Wydanie decyzji odmownej zwiększało prawdopodobieństwo wydania decyzji o zbyciu lokali. Następstwem było zawarcie umów rozporządzających, prowadzących do utraty własności lokalu przez dotychczasowego właściciela.

Szkoda powodów poniesiona w wyniku wydania decyzji o sprzedaży lokali obejmuje zatem wartość lokali mieszkalnych wraz z udziałami we współużytkowaniu wieczystym gruntu i częściach wspólnych budynku z uwzględnieniem obciążeń lokali przymusowym prawem najmu. Wartość tę Sąd Okręgowy ustalił na podstawie opinii biegłego na kwotę 7.240.500 zł. Uwzględniając dziedziczenie oraz treść umów o przelewie praw Sąd ustalił, że powodom w utraconej wartości przypadają udziały: M. G. i N. M. po 1/4, zaś P. P. udział w wysokości 1/2, co odpowiada kwotom zasądzonym w wyroku. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy powołał przepis art. 160 k.p.a. Brzmienie tego przepisu wykluczało zasądzenie na rzecz powodów odszkodowania za utracone korzyści, również za czas po wejściu w życie Konstytucji RP.

Odsetki od należności głównej Sąd Okręgowy zasądził od dnia następnego po doręczeniu pozwanemu odpisu pozwu.

Powodowie zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo, to jest o zapłatę odszkodowania za utracone korzyści i domagali się zmiany wyroku w tej części przez zasądzenie na ich rzecz dalszych kwot, to jest na rzecz M. G. i N. M. po 1.082.120 zł, a na rzecz P. P. 2.164.240 zł, z ustawowymi odsetkami od 2 grudnia 2008 r., ewentualnie uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Skarżący zarzucili naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 316 k.p.c. w związku z art. 338 § 2 k.p.c. oraz naruszenie prawa materialnego to jest art. 361 §2 k.c. w związku z art. 363 § 2 k.c., art. 160 § 1 k.p.a., art. 77 ust. 1 i art. 190 ust.3 zd.1 Konstytucji RP.

Pozwany, zaskarżając wyrok w części uwzględniającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu, zarzucił :

I. naruszenie przepisów procesowych:

1. art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. przez uznanie, że nie zachodzą przesłanki do odrzucenia pozwu o zapłatę odszkodowania za lokale oznaczone nr(...)

2. art. 328 § 2 k.p.c. przez niewskazanie w uzasadnieniu wyroku w sposób jednoznaczny podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz niewskazanie przyczyn, dla których Sąd I instancji uznał, że powodom należą się odsetki ustawowe od kwot zasądzonych od dnia następnego po doręczeniu pozwanemu opinii biegłego sądowego,

3. art. 177 § 3 k.p.c. przez niezastosowanie, mimo złożenia przez Prokuratora Okręgowego w Warszawie sprzeciwów od decyzji administracyjnych stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia,

II. naruszenie prawa materialnego:

1. art. 361 § 1 k.c. przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że między decyzjami administracyjnymi o sprzedaży przez Skarb Państwa lokali najemcom a szkodą powodów zachodzi związek przyczynowy,

2. art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wprowadzone tą ustawą zmiany nie mają zastosowania w sprawie w sytuacji gdy decyzja nadzorcza zapadła po dniu 1 września 2004 r.

3. art. 417¹ § 2 k.c. przez niezastosowanie, w sytuacji, gdy o zastosowaniu tego przepisu przesądził Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 29 maja 2009 r. w sprawie I ACz 888/09,

4. art.160 k.p.a. i art. 161 § 4 k.p.a. przez niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji, gdy zastosowanie miał art. 417¹ § 2 k.c. i art.442¹ § 1 k.c.,

5. art. 442¹ § 1 k.c. przez niezastosowanie i błędne przyjęcie, iż bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia wydania decyzji nadzorczej, a nie od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę czy też od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia,

6. art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 363 § 1 i 2 k.c. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu daty naliczenia odsetek od daty wcześniejszej niż data wyrokowania.

Zarzucając powyższe, skarżący domagał się zmiany wyroku w zaskarżonej części przez oddalenie powództwa w całości ewentualnie uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 17 maja 2011 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie:

1. zmienił zaskarżony wyrok w punktach:

a) pierwszym, drugim i trzecim w ten sposób, że powództwo oddalił,

b) piątym, szóstym i siódmym w ten sposób, że koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu Państwa,

c) ósmym w ten sposób, że nie obciążył powodów kosztami procesu należnymi pozwanemu,

2. oddalił apelację powodów,

3. nie obciążył powodów kosztami procesu należnymi pozwanemu w postępowaniu apelacyjnym.

Co do apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny zgodził się z zarzutem skarżącego, że w uzasadnieniu wyroku Sąd I instancji nie wskazał dostatecznie jasno jakie fakty uczynił podstawą rozstrzygnięcia. Rozważając bowiem zagadnienie związku przyczynowego, nawiązał również do decyzji odmawiającej przyznania prawa własności czasowej poprzednikowi prawnemu powodów. Biorąc jednak pod uwagę, że powodowie zarówno w pozwie jak i w toku postępowania źródła swej szkody upatrywali wyłącznie w decyzjach o sprzedaży lokali i ze stwierdzeniem ich niezgodności z prawem wiązali korzystne dla siebie skutki prawne, czyli podstawa faktyczna żądania, którą Sąd był związany, była przez powodów jasno wyartykułowana, nawiązanie przez Sąd I instancji do odmownej decyzji dekretovej ostatecznie niczego w płaszczyźnie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia zmienić nie mogło.

Sąd Apelacyjny uznał, że nie istnieje normalny związek przyczynowy między szkodą powodów polegającą na nieuzyskaniu prawa użytkowania wieczystego części nieruchomości, która została przekazana w użytkowanie wieczyste nabywcom wyodrębnionych w budynku lokali mieszkalnych a wadliwymi decyzjami administracyjnymi o wyodrębnieniu i sprzedaży tych lokali. Stwierdził, że decyzje te nie są samoistnym źródłem tak określonej szkody powodów, lecz tylko kolejnymi zdarzeniami w łańcuchu przyczynowo-skutkowym zapoczątkowanym decyzją z dnia 29 lipca 1950 r. o odmowie przyznania poprzednikowi prawnemu powodów własności czasowej nieruchomości, której nielegalność stwierdzono w 2001 r., gdyż to ta decyzja spowodowała utratę własności budynku i nieuzyskanie prawa własności czasowej gruntu. Zanim stwierdzono jej nieważność i niezgodność z prawem decyzja ta pozostawała w obrocie prawnym i wywołała wynikające z niej skutki prawne w postaci przejścia budynku na własność gminy, a później Skarbu Państwa, a zatem wydając w latach 1974 – 1989 decyzje o sprzedaży lokali organ administracyjny decydował o sprzedaży nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa.

Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że wprowadzie decyzje o sprzedaży lokali były w obowiązującym wówczas stanie prawnym niezbędne do dokonania rozporządzenia lokalami, jednak skutek rozporządzający wywołały dopiero kolejne w tym łańcuchu przyczynowo-skutkowym zdarzenia prawne, którymi były umowy cywilnoprawne o ustanowieniu odrębnej własności i sprzedaży lokali. Zdaniem Sądu Apelacyjnego ani decyzje o sprzedaży, ani umowy cywilnoprawne nie stanowiły przyczyny niemożności uzyskania przez powodów użytkowania wieczystego do rozdysponowanej

części gruntu, lecz działanie rękami wiary publicznej ksiąg wieczystych, które sprawiło, że w tym zakresie organ administracyjny nie mógł stwierdzić nieważności decyzji, gdyż wywołały one trwałe skutki prawne.

Sąd Apelacyjny przywołał poglądy judykatury i doktryny, iż źródłem szkody polegającej na niemożności uzyskania prawa do części nieruchomości, która w związku z decyzjami o sprzedaży została sprzedana osobom trzecim, jest odmowa przyznania prawa własności czasowej, gdyż na skutek tej decyzji właściciele tracili własność budynku i nie uzyskiwali użytkowania wieczystego gruntu. Decyzja o sprzedaży nie powoduje zaś żadnego nowego uszczerbku, a jedynie precyzuje uszczerbek już wcześniej powstały, zawężając zakres uprzednio już spowodowanej szkody w postaci utraty własności budynku i braku użytkowania wieczystego gruntu do części utraconych praw. W ocenie Sądu Apelacyjnego decyzje o sprzedaży lokali oraz umowy miały jedynie charakter wtórny i następczy i tylko łącznie z decyzją o odmowie przyznania własności czasowej tworzą wielocłonowy łańcuch przyczynowo-skutkowy, ale jedno z tych ogniw, wybrane w procesie przez powodów, nie może być traktowane jako samoistne źródło szkody ani jako zbieg przyczyn. W konsekwencji Sąd Apelacyjny zmienił wyrok i oddalił powództwo wobec braku związku przyczynowego między bezprawnymi decyzjami o sprzedaży lokali a szkodą powodów.

Niezależnie od tego Sąd Apelacyjny stwierdził, że nawet gdyby przyjąć istnienie normalnego związku przyczynowego między powyższymi zdarzeniami, powództwo i tak podlegałoby oddaleniu z powodu przedawnienia roszczeń. Powodowie nie byli bowiem stroną postępowań administracyjnych, w których zapadły decyzje o sprzedaży lokali a zatem do ich roszczenia odszkodowawczego nie może mieć zastosowania art. 160 k.p.a., lecz ma zastosowanie art. 418 albo art. 417 k.c. w pierwotnym brzmieniu, a w konsekwencji także art. 442 k.c., w oparciu o który strona pozwana zgłosiła skuteczny zarzut przedawnienia roszczeń.

Co do pozostałych zarzutów apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny zauważył, że uzasadnieniu postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 29 maja 2009 r. sygn. akt I ACz 888/09 skarżący niesłusznie przydał moc równorzędną z wynikającą z przepisu art. 386 § 6 k.p.c. mocą wiążących ocen prawnych i wskazań sądu odwoławczego zawartych w uzasadnieniu wyroku, w sytuacji gdy dochodzi do uchylecia wyroku zaskarżonego i przekazania sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. W sprawie I ACz 888/09 Sąd Apelacyjny, oddalając zażalenie pozwanego na postanowienie sądu I instancji odmawiające odrzucenia pozwu, przesądził w sentencji tego postanowienia jedynie to, że na tym etapie sprawy nie stwierdził negatywnych przesłanek procesowych nakazujących odrzucenie pozwu. Wypowiedzi sądu odwoławczego co do możliwej podstawy prawnej rozstrzygnięcia istniejącego między stronami sporu, wyrażone w uzasadnieniu postanowienia, nie mogą być traktowane jako wiążące.

Co do daty, od której Sąd I instancji zasądził odsetki za opóźnienie, – zdaniem Sądu Apelacyjnego słusznie skarżący w uzasadnieniu apelacji wskazał, że nie chodziło tu o datę doręczenia skarżącemu odpisu opinii biegłego, ale o datę doręczenia odpisu pozwu. Sąd Apelacyjny zauważył, że jeżeli sąd orzekł o odszkodowaniu ustalonym według cen z daty wyrokowania (art. 363 § 2 k.c.), to przyjmuje się, iż takie ceny uzasadniają, w zasadzie, zasądzenie odsetek za opóźnienie od daty wyrokowania. Jeżeli jednak do wezwania do zapłaty doszło wcześniej i należne odszkodowanie, liczone według cen z daty wyrokowania, byłoby tożsame z odszkodowaniem należnym w dacie wezwania, to nie wyklucza się zasądzenia odsetek od tej wcześniejszej daty.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że jeżeli powodowie wskazywali na decyzje o sprzedaży lokali jako zdarzenia będące źródłem ich szkody i dowodzili ich bezprawności, powołując się na decyzje SKO stwierdzające wydanie tych decyzji z naruszeniem prawa, to złożony w trybie art. 184 k.p.a. sprzeciw prokuratora od decyzji SKO, który mógł doprowadzić do stwierdzenia nieważności decyzji SKO, pozbawiałby powodów niezbędnego, w szczególności na gruncie art. 417¹ § 2 k.c., prejurykatu.

Odnosnie apelacji powodów Sąd Apelacyjny podkreślił, że oddalenie powództwa czyni niemożliwym uwzględnienie apelacji powodów i to niezależnie od tego czy za szkodę w postaci *lucrum cessans* pozwany ponosiłby odpowiedzialność na podstawie art. 160 k.p.a., czy też na podstawie przepisów k.c. dotyczących deliktowej odpowiedzialności Skarbu Państwa. Przy podstawie z art. 160 k.p.a. należałoby odwołać się do uchwały Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r. III CZP 112/10, w której Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że jeżeli ostateczna wadliwa decyzja

administracyjna została wydana przed dniem wejścia w życie Konstytucji RP, odszkodowanie przysługujące na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. nie obejmuje korzyści utraconych wskutek jej wydania, choćby ich utrata nastąpiła po wejściu w życie Konstytucji. Z kolei przy odpowiedzialności pozwanego na zasadach ogólnych, przedstawione powyżej przyczyny niemożności uwzględnienia żądania powodów w zakresie straty rzeczywistej uniemożliwiają też zasądzenie odszkodowania w zakresie utraconych korzyści.

W skardze kasacyjnej powodowie zaskarżyli wyrok Sądu Apelacyjnego w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego i oddalającej powództwo. Zarzucili naruszenie art. 361 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie braku normalnego związku przyczynowego między wydanymi z naruszeniem prawa decyzjami administracyjnymi o sprzedaży lokali a szkodą powodów oraz art. 160 § 1 k.p.a. w związku z art. 28 k.p.c. w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP przez błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że powodowie nie posiadają statusu strony w postępowaniu administracyjnym i nie są też stroną w rozumieniu art. 160 § 1 k.p.a. W przypadku nieuwzględnienia tych zarzutów zarzucili dodatkowo naruszenie art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692) przez niezastosowanie, art. 417 § 1 k.c. w dawnym brzmieniu i art. 418 k.c. przez ich błędne zastosowanie, art. 417 § 1 k.c. w dawnym brzmieniu przez błędną wykładnię, art. 441 § 1 k.c. dawnym brzmieniu przez błędną wykładnię, art. 123 § 1 pkt 2 k.c. przez jego niezastosowanie, art. 5 k.c. w związku z art. 442 § 1 k.c. przez niezastosowanie art. 5 k.c. do oceny zarzutu przedawnienia roszczeń, a także art. 405 i art. 406 k.c. oraz art. 1 Protokołu Nr 1 z dnia 20 marca 1952 r. do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) przez ich niezastosowanie. Wnosili o uchylenie wyroku w części zmieniającej wyrok Sądu I instancji i oddalenie apelacji strony pozwanej oraz zasądzenie kosztów procesu ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia także o kosztach postępowania kasacyjnego.

Wyrokiem z dnia 4 października 2012 r., sprostowanym postanowieniem z dnia 22 lutego 2013 r., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego i oddalający powództwo oraz przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy stwierdził, że na gruncie art. 361 § 1 k.c. obojętne jest, czy ma miejsce związek przyczynowy bezpośredni, czy pośredni oraz, czy jest to związek przyczynowy złożony, wielozłożony, z tym, że odpowiedzialność cywilną uzasadnia jedynie taki związek przyczynowy wielozłożony, w którym między poszczególnymi ogniwami zachodzi normalna zależność przyczynowa, a więc każde ogniwo tego związku podlega ocenie z punktu widzenia przyczynowości adekwatnej. Związek przyczynowy może więc występować jako normalny również wtedy, gdy pewne zdarzenie stworzyło warunki powstania innych zdarzeń, z których dopiero ostatnie stało się bezpośrednią przyczyną szkody. Zdaniem Sądu Najwyższego - Sąd Apelacyjny, dochodząc do wniosku o braku związku przyczynowego pomiędzy decyzjami o sprzedaży lokali a szkodą powodów, część okoliczności potraktował pobieżnie lub pominął w swoich rozważaniach. Ocena Sądu Apelacyjnego, iż w istocie przyczyną szkody powodów były zawarte z najemcami umowy cywilnoprawne sprzedaży lokali oraz rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych wynikająca z art. 5 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, jest wedle Sądu Najwyższego pozbawiona podstaw i bezprzedmiotowa. Nie są to bowiem zdarzenia bezprawne w rozumieniu przepisów o czynach niedozwolonych a i w rozumieniu art. 160 § 1 k.p.a., a więc nie mogą być uznane za źródło szkody powodów. Podobnie dla oceny istnienia normalnego związku przyczynowego nie ma znaczenia okoliczność, że wydające w latach 1974 – 1989 decyzje o sprzedaży lokali organ administracji państwowej działał w dobrej wierze, podobnie jak nabywcy lokali, bowiem związek przyczynowy jest kategorią obiektywną, a zatem niezależną od dobrej wiary czy winy. Z kolei okoliczność, że istnieje związek przyczynowy między decyzjami o odmowie przyznania byłemu właścicielowi własności czasowej a szkodą, nie wyklucza możliwości istnienia także normalnego związku przyczynowego między szkodą dochodzoną w sprawie a decyzjami administracyjnymi o sprzedaży lokali. Określona szkoda może być skutkiem wielu zdarzeń oraz normalne następstwa badanej przyczyny mogą być zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie i pozostawać w relacjach wielozłożonych, a w takiej sytuacji ocenie z punktu widzenia kryterium normalności podlega zależność wielu czynników kauzalnych w ich wzajemnych powiązaniach, zaś ustalenie, że zachodzi normalny związek przyczynowy wymaga zbadania, czy gdyby dane zdarzenie nie wystąpiło, powstałby określony skutek oraz, czy pojawienie

się przyczyny badanego rodzaju zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia rozpatrywanego skutku, poprzez jej współlistnienie i współdziałanie z innymi czynnikami. Jeśli odpowiedź na te pytania okaże się twierdząca, będzie to równoznaczne z wystąpieniem normalnego związku przyczynowego.

Jeśli decyzja o odmowie przyznania własności czasowej nie została w okresie późniejszym wyeliminowana z obrotu, gdyż wywołała trwałe skutki prawne z powodu np. skutecznej sprzedaży lokali w budynku na tej nieruchomości osobom trzecim i w wyniku tego, zgodnie z art. 156 § 2 w związku z art. 158 § 2 k.p.a., organ administracyjny, działając w trybie nadzoru, mógł jedynie poprzestać na stwierdzeniu, że została ona wydana z naruszeniem prawa – nie otwierała się już możliwość ustanowienia użytkownika wieczystego nieruchomości, która została zbyta wraz z lokalami mieszkalnymi. W konsekwencji Państwo definitywnie nie wykonało swojego zobowiązania z art. 7 dekretu (...), powodując stratę w postaci nieuzyskania prawa własności sprzedanych lokali i prawa użytkownika wieczystego związanego z nimi gruntu. Zatem badając, czy istnieje związek przyczynowy pomiędzy wskazanymi przez powodów, jako źródło szkody, decyzjami administracyjnymi o sprzedaży lokali a szkodą polegającą na niewieściu do majątku powodów prawa własności tych lokali i prawa użytkownika wieczystego części gruntu zbytej wraz z lokalami osobom trzecim, Sąd powinien zbadać również okoliczności wskazane w uzasadnieniu decyzji nadzorczej, które sprawiły, że niedopuszczalne było stwierdzenie nieważności zaskarżonych decyzji o sprzedaży lokali oraz w całości decyzji o odmowie przyznania własności czasowej. W rozpoznawanej sprawie niewątpliwie pierwotna wadliwa decyzja administracyjna z 1950 r. o odmowie przyznania własności czasowej była przyczyną późniejszej, także wadliwej decyzji o sprzedaży lokali. Nie doszło jednak do wyeliminowania z obrotu w całości żadnej z decyzji, gdyż, jak stwierdził organ administracyjny w uzasadnieniu decyzji nadzorczej dotyczącej decyzji o sprzedaży lokali, decyzja ta wywołała trwałe skutki prawne, bowiem doprowadziła do skutecznego zbycia osobom trzecim części lokali wraz z częścią użytkownika wieczystego gruntu. To zaś z kolei stało się przyczyną odmowy przyznania powodom prawa własności do sprzedanych już skutecznie lokali oraz prawa użytkownika wieczystego do związanej z nimi części gruntu, co stwierdzone zostało w uzasadnieniu decyzji z dnia 25 września 2008 r. i ustanowieniu na rzecz powodów użytkownika wieczystego tylko części gruntu i prawa własności jedynie części lokali oraz odmowie przyznania tych praw w pozostałym zakresie. Skoro zatem organ administracyjny odmówił przyznania powodom własności części lokali oraz użytkownika wieczystego związanej z nimi części gruntu, wskazując, iż stało się tak dlatego, że lokale te zostały skutecznie sprzedane osobom trzecim, na rzecz których ustanowiono też w odpowiedniej części użytkowanie wieczyste gruntu – to okoliczność ta powinna być oceniona przez Sąd badający istnienie normalnego związku przyczynowego pomiędzy bezprawną decyzją o sprzedaży lokali a szkodą powodów polegającą na odmowie przyznania im prawa własności do sprzedanych już lokali oraz prawa użytkownika wieczystego do związanej z nimi części gruntu.

Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że brak formalnego statusu strony w postępowaniu, w którym doszło do wydania decyzji z naruszeniem prawa, nie wyklucza późniejszego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego na podstawie art. 160 k.p.a. Wskazał, że postępowanie zmierzające do stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej (stwierdzenia wydania jej z naruszeniem prawa) ma charakter nadzwyczajny i kontrolny w stosunku do decyzji administracyjnej konkretyzującej treść stosunku administracyjnoprawnego w relacjach pomiędzy orzekającym organem administracji a osobą mającą status strony postępowania w rozumieniu art. 28 k.p.a. Status ten określają normy prawa materialnego, bo one decydują o istnieniu interesu prawnego konkretnej osoby w konkretnej sytuacji faktycznej w uzyskaniu rozstrzygnięcia o jej prawach i obowiązkach oraz kształtują jego treść. W ocenie Sądu Najwyższego okoliczność, że konkretna osoba, mimo posiadania interesu prawnego, nie uczestniczyła, z różnych przyczyn, w postępowaniu administracyjnym rozstrzygającym i jej prawach i obowiązkach, nie pozbawia jej statusu strony postępowania administracyjnego w rozumieniu art. 28 k.p.a., o którym decyduje to, czy rzeczywiście stała się adresatem rozstrzygnięcia zamieszczonego w decyzji administracyjnej.

Ocena tego, czy wniosek o stwierdzenie nieważności (stwierdzenie wydania z naruszeniem prawa) decyzji pochodzi od legitymowanego podmiotu (art. 28 k.p.a.) należy do organu administracji publicznej, który prowadzi to nadzwyczajne postępowanie nadzorcze. W konsekwencji stroną w rozumieniu art. 28 k.p.a. jest także ten podmiot, z inicjatywy którego doszło do wydania decyzji nadzorczej i to niezależnie od tego, czy status strony przysługiwał mu w ramach „zwykłego” postępowania administracyjnego. Posiadanie statusu strony przesądza o istnieniu legitymacji do

dochodzenia na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej przez wydanie wadliwej decyzji administracyjnej. Sąd Najwyższy przywołał na poparcie swojego stanowiska wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2011 r., I CSK 164/10 (niepubl.) i z dnia 13 kwietnia 2012 r., I CSK 402/11 (niepubl.), a także uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2012 r., III CZP 28/12 (Biul. SN 2012 nr 6, LEX nr 1168720). W konsekwencji jednoznacznie stwierdził, że powodowie posiadali status strony w rozumieniu art. 28 k.p.a., a tym samym byli legitymowani do żądania naprawienia, na podstawie art. 160 § 1 k.p.a., szkody poniesionej w związku z wydaniem decyzji administracyjnej z naruszeniem prawa.

Pozwany w dalszym toku postępowania cofnął zawarty w apelacji wniosek o zawieszenie postępowania, wskazując, że na skutek sprzeciwu Prokuratora nie doszło do wyeliminowania żadnej z decyzji nadzorczych z obrotu prawnego.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja w przeważającej części nie zasługuje na uwzględnienie, przede wszystkim – co do zasady. Podkreślić przy tym należy, że Sąd Apelacyjny związany jest wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie (art. 398²⁰ k.p.c.).

Część zarzutów apelacji została zakwestionowana przez Sąd Apelacyjny poprzednio rozpoznający sprawę i ocenę tę Sąd Najwyższy zaakceptował – mimo wydania rozstrzygnięcia kasatoryjnego, część zaś zdezaktualizowała się z uwagi na treść uchwały pełnej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., III CZP 112/10 (OSNC 2011/7-8/75, LEX nr 751460, www.sn.pl, Biul.SN 2011/3/12, Palestra 2011/5/154).

W pierwszej kolejności co do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zakresie źródła szkody mimo niejasności w tej mierze w pisemnych motywach wyroku nie może budzić wątpliwości, że powodowie upatrywali jej w decyzjach zezwalających na sprzedaż lokali, co potwierdziły zarówno Sąd Apelacyjny w poprzednim składzie, jak i Sąd Najwyższy.

Na obecnym etapie postępowania nie budzi też wątpliwości podstawa prawna żądania powodów – jest nią art. 160 k.p.a., nie zaś art. 417¹ § 2 k.c. Kwestię tę przesądził nie tylko Sąd Najwyższy w orzeczeniu wydanym w tej sprawie, ale stanowisko takie zostało zaprezentowane w powołanej wyżej uchwale pełnej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r. Sąd Apelacyjny jest tym stanowiskiem związany po myśli art. 398²⁰ k.p.c. Oznacza to, że zarzut przedawnienia roszczenia został podniesiony nieskutecznie. Nie ma w sprawie zastosowania art. 442¹ § 1 k.c.

Nie tylko bowiem art. 160 § 1, 2, i 3, ale i art. 160 § 6 k.p.a. ma na podstawie art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) zastosowanie w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej podjętymi przed 1 września 2004 r. ostatecznymi decyzjami administracyjnymi, których nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2012 r., II CSK 399/11, LEX nr 1216848). Zgodnie zaś z art. 160 § 6 k.p.a. roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2 k.p.a., że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. Porównanie dat decyzji nadzorczych i daty wniesienia pozwu jednoznacznie wskazuje, że termin powyższy został w niniejszej sprawie zachowany, zatem roszczenie powodów nie uległo przedawnieniu.

Co się tyczy legitymacji procesowej powodów w niniejszej sprawie i pojęcia statusu strony w postępowaniu administracyjnym zakończonym wydaniem wadliwych decyzji zezwalających na sprzedaż lokali, Sąd Apelacyjny również jest w myśl art. 398²⁰ k.p.c. związany wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy.

W uzupełnieniu stanowiska Sądu Najwyższego zauważyć jedynie należy, że niedopuszczalna byłaby interpretacja art. 28 k.p.a. i art. 160 § 1 k.p.a. zawężająca pojęcie strony do faktycznego uczestnika postępowania zakończonych wadliwą decyzją administracyjną. Wszak okoliczność, że poprzednicy prawni powodów nie brali udziału w postępowaniu administracyjnym zakończonym wydaniem decyzji zezwalających na sprzedaż lokali, była następstwem uchybienia

organu administracji państwowej polegającego na rozporządzeniu przedmiotową nieruchomością mimo wadliwości decyzji odmawiającej przyznania własności czasowej, którą to wadliwość potwierdziły z kolei decyzje nadzorcze wydane w odniesieniu do decyzji z 1950 r. Pozbawienie powodów przymiotu strony w niniejszym postępowaniu stanowiłoby swoiste sanowanie owego uchybienia, co jest nie do pogodzenia z podstawowymi zasadami porządku prawnego, w tym z zasadą słuszności.

Reasumując: zarzuty naruszenia art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c., art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, art. 417⁽¹⁾ § 2 k.c., art. 160 k.p.a. i art. 161 § 4 k.p.a. oraz art. 442⁽¹⁾ k.c. są niezasadne w świetle wykładni prawa dokonanej powołaną wyżej uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r. oraz wyrokiem Sądu Najwyższego w tej sprawie. Nie było podstaw do odrzucenia pozwu w zakresie odszkodowania za lokale nr(...), co do których decyzje nadzorcze zapadły w 2008 r., bowiem jakkolwiek podstawą dochodzenia roszczeń odszkodowawczych pozostał art. 160 § 1 k.p.a., to jednak z uwagi na datę decyzji nadzorczych nie stosuje się w tym wypadku przepisów o uprzednim koniecznym wyczerpaniu administracyjnej drogi żądania odszkodowania.

Chybiony jest także zarzut naruszenia art. 177 § 1 k.p.c., ponieważ sam fakt złożenia sprzeciwów od decyzji nadzorczych nie eliminuje tych decyzji z obrotu prawnego. Nadto – jak wynika ze stanowisk obu stron – sprzeciw ten okazał się nieskuteczny. Decyzje nadzorcze nadal obowiązują i wciąż mają walor decyzji ostatecznych.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 361 § 1 k.c. Prawidłowa analiza istnienia adekwatnego związku przyczynowego zakłada określenie postaci szkody i jej przyczyny (źródła). Powodowie określili szkodę jako utratę części należącego do ich poprzednika prawnego budynku (dwunastu lokali mieszkalnych) i utratę możliwości ustanowienia na ich rzecz prawa użytkowania wieczystego związanego z tymi lokalami, wskutek wydania bezprawnych decyzji administracyjnych w sprawie sprzedaży lokali. W niniejszej sprawie Sąd Najwyższy nie wykluczył możliwości konstruowania adekwatnego związku przyczynowego między decyzjami w sprawie sprzedaży lokali innym osobom a szkodą osób uprawnionych, w postaci utraty części budynku (lokali) i związanego z tymi lokalami prawa użytkowania wieczystego. Również w wyroku z dnia 15 lutego 2013 r. w sprawie I CSK 332/12 (LEX nr 1308003) Sąd Najwyższy przyjął, że związek przyczynowy może występować jako normalny również wtedy, gdy „pewne zdarzenie stworzyło warunki powstania innych zdarzeń, z których dopiero ostatnie stało się bezpośrednią przyczyną szkody”. Tzw. wielozłonowy związek przyczynowy polega na tym, że określona sekwencja zdarzeń pozwala sądowi oddzielić zdarzenie inicjujące taki ciąg, tj. tworzące warunki dla powstania innych zdarzeń (w tym wypadku wydanie bezprawnej decyzji o odmowie przyznania własności czasowej) i zdarzenie kolejne (ostatnie), które staje się już bezpośrednią przyczyną szkody (w tym wypadku decyzje w sprawie sprzedaży lokali). Wedle stanowiska Sądu Najwyższego zaprezentowanego w niniejszej sprawie oraz w sprawie I CSK 332/12 takie zdarzenie można traktować jako samodzielne źródło szkody z punktu widzenia art. 361 § 1 k.c.

Za takim ujęciem związku przyczynowego w rozpoznawanej sprawie może przemawiać sytuacja prawna powodów po zakończeniu postępowań nadzorczych i wywołaniu przez decyzje nadzorcze skutków prawnych ex tunc. Wadliwa decyzja o odmowie przyznania własności czasowej skutkowałą niepowiększeniem majątku powodów o własność czasową nieruchomości, ale nie pozbawiała ich możliwości uzyskania tego prawa w przyszłości. Decyzje o sprzedaży lokali doprowadziły do trwałego i definitywnego usunięcia z majątku powodów przysługującego im prawa majątkowego. Wyodrębnienie źródła szkody powodów (wadliwych decyzji o sprzedaży lokali) i postaci tej szkody (definitywna utrata dwunastu lokali mieszkalnych) pozwala zatem na konstruowanie związku przyczynowego także między tymi zdarzeniami.

Jak wskazał Sąd Najwyższy, koncepcja adekwatnego związku przyczynowego zakłada, że określona szkoda może być skutkiem wielu zdarzeń oraz, że normalne następstwa badanej przyczyny mogą być zarówno bezpośrednie jak i pośrednie i pozostawać w relacjach wielozłonowych, a w takiej sytuacji ustalenie, że zachodzi normalny związek przyczynowy wymaga zbadania, czy gdyby dane zdarzenie nie wystąpiło, powstałby określony skutek oraz, czy pojawienie się przyczyny danego rodzaju zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia rozpatrywanego skutku, poprzez jej współistnienie i współdziałanie z innymi czynnikami. Jeżeli odpowiedź na te pytania okaże się twierdząca, będzie to równoznaczne z wystąpieniem normalnego związku przyczynowego. W uchwale z dnia 21 marca 2003 r.

w sprawie III CZP 6/03 (OSNC 2004/1/4), dotyczącej między innymi kwestii związku przyczynowego pomiędzy szkodą wynikłą z niezaspokojenia uprawnienia do przyznania prawa wieczystej dzierżawy gruntu objętego działaniem dekretu a wydaniem rażąco naruszającej prawo decyzji o odmowie uwzględnienia wniosku złożonego na podstawie art. 7 dekretu, Sąd Najwyższy stwierdził, że o istnieniu takiego związku rozstrzyga ocena całokształtu okoliczności sprawy, mających znaczenie w świetle uregulowania zawartego w art. 361 § 1 k.c. Wskazał, że zgodnie z art. 7 dekretu na Państwie ciążył obowiązek przyznania byłym właścicielom nieruchomości, na ich wniosek, własności czasowej (użytkowania wieczystego) gruntu, jeżeli nie zachodziły przesłanki z art. 7 ust. 2 dekretu. Niewykonanie tego obowiązku przez Państwo było niewykonaniem zobowiązania powodującym szkodę w majątku wierzyciela - byłego właściciela nieruchomości, w postaci niewyjęcia do jego majątku prawa użytkowania wieczystego. Późniejsze stwierdzenie nieważności takiej decyzji eliminowało ją z obrotu ex tunc, co otwierało drogę do ponownego rozpoznania wniosku o ustanowienie użytkowania wieczystego i mogło doprowadzić do ustanowienia takiego prawa, a tym samym do wykonania zobowiązania przez Państwo i zlikwidowania wskazanej wyżej szkody. Jeżeli natomiast decyzja o odmowie przyznania własności czasowej nie została w okresie późniejszym wyeliminowana z obrotu, gdyż wywołała trwałe skutki prawne z powodu np. skutecznej sprzedaży lokali w budynku na tej nieruchomości osobom trzecim i organ administracyjny, działając w trybie nadzoru, mógł jedynie poprzestać na stwierdzeniu, że została ona wydana z naruszeniem prawa, nie otwierała się już możliwość ustanowienia użytkowania wieczystego nieruchomości, która została zbyta wraz z lokalami mieszkalnymi. W konsekwencji Państwo definitywnie już nie wykonało swojego zobowiązania, powodując stratę w postaci niezyskania prawa własności sprzedanych lokali i prawa użytkowania wieczystego związanego z nimi gruntu. Jeżeli uprawniony dochodził wyrównania tej szkody, to o tym, czy i ewentualnie w jakim zakresie jego powództwo było uzasadnione, decyduje istnienie normalnego związku przyczynowego pomiędzy tym uszczerbkiem, a niezgodną z prawem decyzją administracyjną, przy czym konieczne jest także istnienie takiego związku między ogniwami pośrednimi, również tymi, które zostały wskazane w uzasadnieniu decyzji jako podstawa ustalenia, że wadliwa decyzja administracyjna wywołała nieodwracalne skutki. Punktem wyjścia przy badaniu normalnego związku przyczynowego przy szkodach wynikłych z wadliwych decyzji administracyjnych jest bowiem ustalenie, czy wskazana szkoda nastąpiłaby także, gdyby decyzja ta nie zapadła albo gdyby zapadła decyzja zgodna z prawem jak również, czy pojawienie się tej decyzji administracyjnej zwiększyło prawdopodobieństwo wystąpienia szkody. W rozpoznawanej sprawie niewątpliwie pierwotna wadliwa decyzja administracyjna z 1950 r. o odmowie przyznania własności czasowej umożliwiła wydanie późniejszych, także wadliwych decyzji o sprzedaży lokali. Nie doszło jednak do wyeliminowania z obrotu w całości żadnej z tych decyzji, gdyż, jak stwierdził organ administracyjny w uzasadnieniu decyzji nadzorczych dotyczących decyzji o sprzedaży lokali, decyzje te wywołały trwałe skutki prawne, bowiem doprowadziły do skutecznego zbycia osobom trzecim części lokali wraz z częścią użytkowania wieczystego gruntu. To zaś z kolei stało się przyczyną odmowy przyznania powodom prawa własności do sprzedanych już skutecznie lokali oraz prawa użytkowania wieczystego do związanej z nimi części gruntu, co stwierdzone zostało w uzasadnieniu decyzji o ustanowieniu na rzecz powodów użytkowania wieczystego tylko części gruntu i prawa własności jedynie części lokali oraz odmowie przyznania tych praw w pozostałym zakresie. Skoro zatem organ administracyjny odmówił przyznania powodom własności części lokali oraz użytkowania wieczystego związanej z nimi części gruntu, wskazując, iż stało się tak dlatego, że lokale te zostały skutecznie sprzedane osobom trzecim, na rzecz których ustanowiono też w odpowiedniej części użytkowanie wieczyste gruntu - to okoliczność ta niewątpliwie przemawia za istnieniem normalnego związku przyczynowego pomiędzy bezprawną decyzją o sprzedaży lokali a szkodą powodów polegającą na odmowie przyznania im prawa własności do sprzedanych już lokali oraz prawa użytkowania wieczystego do związanej z nimi części gruntu. Wadliwe decyzje zezwalające na sprzedaż lokali zwiększyły prawdopodobieństwo powstania szkody w majątku powodów uniemożliwiającej jej restytucję naturalną.

Nie było dostatecznych podstaw do upatrywania związku przyczynowego pomiędzy szkodą a wyłącznie decyzją pierwszą, to jest orzeczeniem administracyjnym odmawiającym przyznania poprzednikowi prawnemu powodów prawa własności czasowej. Decyzja ta istotnie spowodowała, że za właściciela poczytywano Skarb Państwa i Skarb Państwa w tej roli rozporządził nieruchomością. Nie ulega jednak wątpliwości, że gdyby nie było decyzji o sprzedaży lokali, to po stwierdzeniu nieważności orzeczenia z 1950r. i po ponownym rozstrzygnięciu o wniosku dekretowym, powodowie uzyskaliby wieczyste użytkowanie całej nieruchomości, a nie tylko udziału w niej, z

wyłączeniem sprzedanych lokali. Zatem, jak już to wyżej stwierdzono, decyzje lokalowe spowodowały niemożność zadośćuczynienia, w tej części, wnioskowi dekretemu uprawnionego podmiotu.

W konsekwencji odwoływanie się przez pozwanego do argumentacji zawartej w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2013 r., sygn. akt I CSK 637/12, jest nieskuteczne. Podkreślić przy tym należy, że pozwany w toku niniejszego procesu prezentował podobną linię obrony, która znana była Sądowi Najwyższemu rozpoznającemu skargę kasacyjną w sprawie niniejszej i nie została przez ten Sąd podzielona. Ponownie odwołać się należy do art. 398²⁰ k.p.c. i wykładni prawa dokonanej przez Sąd Najwyższy, którą związany jest Sąd Apelacyjny.

Wielozłonowy związek przyczynowy nie wyłącza przyjęcia odpowiedzialności odszkodowawczej, jeżeli pomiędzy jego poszczególnymi ogniwami zachodzi zależność przyczynowa adekwatna. W wyniku działania wielu przyczyn powstał jeden skutek w postaci szkody powodów wyrażającej się co najmniej w postaci utraty części nieruchomości. Ta niepodzielność skutku oznacza też, że nie jest możliwe wyodrębnienie w nim określonych części, które stanowiłyby wyłączny rezultat działania jednej tylko przyczyny. Taki stan rzeczy zaś powoduje, że powodowie byli uprawnieni do domagania się odszkodowania z powołaniem się na przyczynę drugą, czyli do twierdzenia, że źródłem jego szkody są decyzje o sprzedaży lokali.

Konkludując, w ocenie Sądu Apelacyjnego powodowie w sprawie niniejszej wykazali istnienie związku przyczynowego między bezprawnymi decyzjami administracyjnymi w sprawie sprzedaży osobom trzecim dwunastu lokali a szkodą w postaci utraty prawa własności tychże lokali i związanego z nimi prawa użytkowania wieczystego, a tym samym dowiedli słuszności podstawy faktycznej żądania.

Apelacja okazała się natomiast zasadna w części dotyczącej rozstrzygnięcia o odsetkach za opóźnienie. Sąd pierwszej instancji zasądził je od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, wskazując błędnie, że jest to data doręczenia odpisu opinii biegłego. Słusznie zarzuca skarżący, iż stanowisko takie nie uwzględnia zasady wyrażonej w art. 363 § 2 k.c.

W razie ustalenia odszkodowania, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 363 § 2 k.c., według cen z chwili wyrokowania, należy się ono w tej wysokości, gdy ceny te były wyższe od występujących wcześniej, dopiero od tej chwili. Dopiero zatem od tej chwili można mówić o opóźnieniu się dłużnika w zapłacie odszkodowania ustalonego według tych cen i w konsekwencji dopiero od tej chwili można zasądzić od niego odsetki za opóźnienie (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 września 1994 r., III CZP 105/94, OSNC 1995, Nr 2, poz. 26). Jeżeli odszkodowanie ustalone według cen z chwili wyrokowania jest wyższe od odszkodowania należnego we wcześniejszym terminie płatności i żądanych od niego odsetek za okres od tego terminu do chwili wyrokowania, zasądzenie, oprócz odsetek za opóźnienie od daty wyrokowania, żądanych uprzednio odsetek prowadziłoby do kompensaty uszczerbku pokrytego już przez kwotę odszkodowania ustalonego zgodnie z zasadą przewidzianą w art. 363 § 2 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2009 r. I CSK 524/08, LEX nr 511024).

W sprawie niniejszej bezsporne jest, że odszkodowanie zostało zasądzone przez Sąd I instancji według cen z daty wyrokowania, a powodowie nie wykazali, aby żądanie w takiej też wysokości przysługiwało im już w dacie wniesienia pozwu.

Z uwagi na upływ czasu od sporządzenia operatu szacunkowego będącego podstawą do ustalenia wysokości odszkodowania i jego dezaktualizację wobec treści art. 156 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz § 58 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego oraz stanowisko pozwanego co do zasadności sporządzenia nowej opinii (k 934) Sąd Apelacyjny – na wniosek powodów - dopuścił dowód z opinii biegłego, który ustalił, że wartość sprzedanych lokali z uwzględnieniem obciążenia ich obligatoryjnym prawem najmu wedle stanu na datę wydania poszczególnych decyzji o sprzedaży lokali wynosi 6.666.200 zł. W ocenie Sądu Apelacyjnego opinia ta jest rzetelna, zaś biegły przekonywająco wyjaśnił różnicę w cenach lokali spowodowaną spadkowym trendem na rynku.

Biegły wprawdzie potwierdził, że poprzedni operat szacunkowy był aktualny na datę orzekania, jednak zgodnie z art. 363 § 2 k.c. zasadą jest ustalenie wysokości szkody według cen z daty ustalenia odszkodowania. Powyższe oznacza, że

nie jest dopuszczalne przyjęcie jako adekwatnej do szkody powodów wartości lokali z 2009 r. skoro odszkodowanie przyznawane jest w 2013 r., zaś odszkodowanie ma stanowić ekwiwalent szkody czyli wystarczać na odzyskanie utraconych składników majątku. Obecnie pozwala na to kwota niższa niż w dacie procedowania przez Sąd Okręgowy. Brak jest też szczególnych okoliczności uzasadniających przyjęcie za podstawę ustalenia wysokości odszkodowania cen z innej (wcześniejszej) daty. Zasadą w procesach o odszkodowanie jest ustalanie odszkodowania wedle cen na datę orzekania, zatem czas trwania postępowania sądowego nie jest taką szczególną okolicznością. Również argumentacja powodów odwołująca się do roli sądu odwoławczego polegającej na kontrolowaniu prawidłowości orzeczeń sądu I instancji nie jest trafna, bowiem w myśl art. 316 § 1 k.p.c. sąd wydaje wyrok, biorąc pod uwagę stan rzeczy istniejący w dacie orzekania. Zastosowanie tego przepisu nie jest wyłączone w odniesieniu do sądu II instancji, zatem również on musi uwzględnić zmiany okoliczności powstałe po wydaniu zaskarżonego orzeczenia.

Ubocznie więc tylko wskazać należy, że w świetle opinii biegłego złożonej na rozprawie apelacyjnej, kwota odszkodowania (7.2przjęta przez Sąd I instancji była błędna i nieadekwatna do wysokości szkody powodów. Biegły wskazał, że sposób szacowania przy użyciu metody lokali zamiennych zastosował jedynie pomocniczo, zaś kwota odpowiadająca rynkowej wartości lokali z uwzględnieniem obciążenia ich obligatoryjnym prawem najmu to 7.128.300 zł obliczona metodą analizy ekonomicznej (k 433 i k 522).

Określenie wysokości odszkodowania w postępowaniu apelacyjnym skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku poprzez obniżenie odszkodowania, przy czym proporcje przyznania go poszczególnym powodom wynikają z wysokości ich udziałów w spadku po osobach, które doznały szkody na skutek deliktów administracyjnych.

Jednocześnie jednak Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że ustalenie terminu początkowego zasądzenia odsetek w przypadku odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego (a taki reżim odpowiedzialności ma zastosowanie w niniejszej sprawie) uzależnione jest od okoliczności każdego konkretnego przypadku. Jak wyżej wskazano, jeżeli ceny obowiązujące w dacie wyrokowania są wyższe od cen z daty powstania szkody, czy wezwania do jej naprawienia, a ustalenie odszkodowania następuje zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 363 § 2 k.c. to dopiero od daty wyrokowania można mówić o opóźnieniu się dłużnika w spełnieniu zasądzonego świadczenia, a tym samym od tej daty należą się wierzycielowi odsetki. Uznaje się bowiem, że ta wyższa kwota pochłania wcześniejsze uszczerbki majątkowe poszkodowanych.

Jednak w niniejszej sprawie sytuacja jest odmienna, odszkodowanie wedle cen z daty wyrokowania jest niższe niż zasądzone w zaskarżonym orzeczeniu. Zatem zasądzenie odsetek dopiero od daty wyrokowania stanowiłoby pokrzywdzenie powodów, bowiem nie rekompensowałoby ich uszczerbku spowodowanego czasem oczekiwania na przyznanie odszkodowania, nadto zaś w sposób nieuzasadniony premiowałoby sprawcę szkody, w którego interesie byłoby maksymalne odwlekanie momentu ustalenia odszkodowania. Dlatego też w ocenie Sądu Apelacyjnego odsetki należało zasądzić od daty orzekania przez Sąd I instancji. Skoro bowiem na tę datę aktualny był operat szacunkowy określający należne odszkodowanie na wyższym poziomie niż obecnie, oznacza to, że niewątpliwie było ono już wówczas należne w kwocie ustalonej na datę wyrokowania przez Sąd Apelacyjny.

Z tych względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku na mocy art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c., zaś o kosztach procesu na podstawie art. 100 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny obciążył tymi kosztami w całości pozwanego, uznając, że powodowie wygrali proces co do zasady, zaś obniżka odszkodowania była spowodowana czynnikami niezależnymi od powodów, których nie mogli przewidzieć. W skład tych kosztów weszły: poniesione przez powodów opłaty od skargi kasacyjnej, wynagrodzenie ich pełnomocnika (5.400 zł) oraz wydatki na poczet wynagrodzenia biegłego. Pozostałą częścią wynagrodzenia biegłego został obciążony pozwany. Co do pozostałych kosztów postępowania apelacyjnego prawomocny jest poprzedni wyrok Sądu Apelacyjnego wobec zakresu uchylecia go przez Sąd Najwyższy, zatem brak jest podstaw prawnych do wydania dodatkowego orzeczenia w tej mierze.